

Ks. Jan Józef Janicki

ŚW. STANISŁAW – BISKUP I MĘCZENNİK Główny patron Polski

W dniu 8 maja każdego roku archidiecezja krakowska i cała Polska oddaje cześć świętemu Stanisławowi, biskupowi i męczennikowi, uznanemu za głównego Patrona naszej Ojczyzny, wspólnie z NMP Królową Polski i ze św. Wojciechem.

Metropolita krakowski ksiądz kardynał Karol Wojtyła w liście pasterskim z 1972 roku pisał m.in.: „Postać św. Stanisława wyznaczyła u samych początków bieg historii zbawienia na naszej ziemi. Pod tym względem tradycja Kościoła polskiego łączyła go zawsze ze św. Wojciechem. Na wielu miejscach znajdujemy wspólne wyobrażenia obu świętych biskupów-męczenników, których Opatrzność Boża postawiła u początków wiary naszego Narodu. O ile jednak postać św. Wojciecha, misjonarza, łączy się bardziej z okresem chrztu, to natomiast (...) misja św. Stanisława w historii zbawienia na naszej ziemi przypomina już raczej moment bierzmowania, które służy umocnieniu wiary otrzymanej na chrzcie świętym. Św. Wojciech pozostanie zawsze Patronem wiary otrzymanej przez naszych praocjów z rąk misjonarzy, św. Stanisław Patronem wiary już przyjętej na własność przez duszę polską, wiary wyznawanej słowem i czynem, wiary mężnie bronionej w dziedzinie zasad moralności, wiary żywej, ożywionej własnym życiem wyznawcy, a na koniec śmiercią męczennika.

Historia Narodu związała z kultem św. Stanisława zjednoczenie podzielonych ziem piastowskich w jedno państwo. Zmysł chrześcijański Ludu Bożego żyjącego na ziemi polskiej widzi w jego postaci jakby historyczne świadectwo dojrzałości, które dla rozwoju wiary jednostek i społeczeństw niesie właśnie sakrament bierzmowania”.

GENEZA I HISTORIA

Uroczystość św. Stanisława, biskupa i męczennika, od wieków związana jest w kalendarzu liturgicznym Kościoła w Polsce z dniem 8 maja. Głęboka cześć, jaką odbiera na polskiej ziemi św. Stanisław trwa już od dziewięciu stuleci czyli od czasu, kiedy, według tradycji, w kościele św. Michała na Skałce w Krakowie, biskup Stanisław ze Szczepanowa poniósł męczeńską śmierć z rąk króla Bolesława Śmiałego, w czasie sprawowania Eucharystycznej Ofiary. Litur-

giczny kult św. Stanisława Biskupa został ustanowiony aktem kanonizacji dokonanej w dniu 8 września 1253 roku przez papieża Innocentego IV w bazylice św. Franciszka w Asyżu. Bulla kanonizacyjna z 17 września 1253 r. ustaliła święto na dzień 8 maja („*quo mortis absolutus vinculo*”); rocznik kapitulny krakowski oraz kalendarz krakowski z II połowy XIII wieku podają 11 kwietnia 1079 r. jako dzień śmierci św. Stanisława (w tym też dniu ma miejsce wspomnienie obowiązkowe w kalendarzu liturgicznym Kościoła powszechnego, w nowym Mszale rzymskim). Uroczystość tzw. podniesienia relikwii świętego Biskupa i Męczennika oraz ogłoszenia jego kanonizacji w Polsce odbyła się w Krakowie dnia 8 maja 1254 r. W uroczystości brali udział wraz z nuncjuszem papieskim w Polsce arcybiskup gnieźnieński i biskupi: wrocławski, poznański, płocki, litewski, ruski i biskup krakowski Prandota; z książąt byli obecni: Bolesław Wstydlivy, Kazimierz – książę kujawsko-łęczycki, Przemysław z Wielkopolski i Ziemowit z Mazowsza. Św. Stanisław Biskup-Męczennik, jego kult i kanonizacja przyczyniły się – jak świadczą dzieje Narodu Polskiego – do zjednoczenia rozbitych dotąd na skłócone ze sobą dzielnice i do jedności całego polskiego Narodu. Z Krakowa kult św. Stanisława rozszerzył się na wszystkie dzielnice ówczesnej Polski, na sąsiednie Czechy i Morawy, następnie Węgry, Austrię (klasztor St. Florian), Trydent oraz „dotarł” do bazyliki św. Piotra i kaplicy papieskiej w Rzymie. W wiekach średnich uroczystość św. Stanisława Biskupa była zaliczana do świąt „wyższych” (w Krakowie i Wrocławiu do najwyższych, tzw. *festum triplex*) i było obchodzone we wszystkich diecezjach polskich jako święto nakazane tzn. wolne od pracy fizycznej, nauki szkolnej i rozpraw sądowych. W mszale potrydenckim wspomnienie liturgiczne św. Stanisława Biskupa umieszczono pod datą 7 maja i tę praktykę kalendarza rzymskiego (z 1594 r.) przyjęły niektóre diecezje polskie (do 1945 r.), wracając po wojnie do tradycyjnego obchodu uroczystości głównego Patrona Polski w dniu 8 maja, którą to datę wyznaczył kalendarz diecezji polskich, zatwierdzony przez Kongregację Kultu Bożego (dnia 16 października 1974 r.).

Kult św. Stanisława Biskupa i Męczennika, od czasów jego kanonizacji aż do schyłku dni starej Rzeczypospolitej, „splatał się w jedno z polskim poczuciem narodowym i państwowym. W XIII wieku był jednym z czynników wspierających połączenie się dzielnicowych księstw w jedno królestwo polskie. Doniosłe zwycięstwa nad Zakonem Krzyżackim pod Płowcami i Grunwaldem przypisywano współcześnie orędownictwu św. Stanisława. Poeci humanistyczni pisali panegiryki ku czci tego Patrona Polski, nawet jeśli byli cudzoziemcami, których los sprowadził do naszego kraju. U jego grobu w katedrze wawelskiej zawieszano zdobyte na nieprzyjaciolach

znaki i sztandary. Ostatni król, a jego imiennik, ustanowił w r. 1765 order św. Stanisława, a kaznodzieje (m.in. tak wybitni jak Kołłątaj czy Woronicz) w dniu 8 maja głosili kazania „na dzień pamiątką męczeństwa św. Stanisława, biskupa krakowskiego, imieniami JKMości i dorocznym obchodzeniem postanowienia Orderu Kawalerów św. Męczennika uroczysty”. I trzeba było dopiero katastrofy rozbiorów, ażeby ten związek kultu religijnego i narodowego został zakwestionowany, a na glorię patrona Polski padł cień zdrady narodowej” (M. Plezia).

LITURGIA I TEOLOGIA

Formularz mszalny o św. Stanisławie Biskupie i Męczenniku zawiera całe bogactwo wiary i nauczania Kościoła wyrażone zwłaszcza w dokumentach Soboru Watykańskiego II, a dotyczące kultu świętych. Kościół był zawsze mocno przeświadczony, że w uroczystości, święta i wspomnienia świętych głosi się i odnawia paschalne misterium Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa, przez które dokonał dzieła odkupienia ludzi i doskonałego uwielbienia Boga (por. KL 5), a to stanowi „istotę kultu chrześcijańskiego” (Paweł VI). „Kościół głosi misterium paschalne w świętych, którzy współcierpieli i zostali współuwielbieni z Chrystusem” (KL 104) i w ten sposób przedstawia wiernym „przykłady, pociągające wszystkich przez Chrystusa do Ojca, a przez ich zasługi wyjednywa dobrodziejstwa Boże” (KL 104). W liturgii świętej dokonuje się zjednoczenie Kościoła pielgrzymującego z Kościołem w niebie: wspólnie uwielbiamy Majestat Boży, a Bóg w świętych ukazuje „najpewniejszą drogę, po której wśród zmienności świata stosownie do właściwego każdemu stanu i warunków będziemy mogli dojść do doskonałego zjednoczenia z Chrystusem, czyli do świętości” (KK 50). W świętych Bóg ukazuje ludziom naocznie swoją obecność i swoje oblicze; w nich przemawia do nas i daje nam znak swojego królestwa. Święci są świadkami królestwa Bożego i potwierdzeniem prawdy Ewangelii; dlatego cześć świętych umacnia jedność Kościoła przez praktykowanie braterskiej miłości (por. KK 50).

Każdy liturgiczny formularz mszalny, jako *lex orandi* wyraża teologiczne prawdy wyznawanej wiary (*lex credendi*). Formularz mszalny o św. Stanisławie podkreśla mocną wiarę świętego Biskupa i odważne świadectwo o niej wobec ludzi. Kolekta nazywa św. Stanisława nieustraszonym obrońcą „chwały” Bożej, który „padł pod ciosami prześladowców”, a antyfona na wejście, odnosi słowa psalmu do świętego biskupa: „Świadczyłem o Twych nakazach wobec królów, a nie wstydzilem się...” (Ps 119, 46). Prefacja o św. Stanisławie

nosząca „tytuł”: „Walczył w obronie prawa Bożego”, jeszcze mocniej podkreśla wiarę świętego Stanisława, którego Pan ustanowił biskupem, „aby rządził świętym ludem” i „kierował go na drogę zbawienia”. Umocniony przez Pana „duchem męstwa”, do śmierci walczył w obronie Bożego prawa, był wierny Panu aż do śmierci. Jako biskup – pasterz owczarni „naśladując przykład Dobrego Pasterza oddał życie za swoje owce”. Prawda zawarta w prefacji w sposób jednoznaczny nawiązuje do czytanej w liturgii słowa Ewangelii (J 10, 11–16) oraz do jednego z jej wersetów stanowiących antyfonę na Komunię. Modlitwa nad darami mówiąc o składanej eucharystycznej Ofierze w dniu świętego Biskupa stwierdza, że czynimy to „wspominając zwycięstwo świętego Stanisława”. „Jego życie i śmierć postawiły kiedyś przed oczyma naszych praojców oczywistość tych słów Apostoła, jakie przypomina co roku liturgia wielkanocna” i modlitwa z formularza mszalnego o św. Stanisławie: „to jest zwycięstwo, które zwycięża świat, wiara nasza” (1 J 5, 4). My chrześcijanie drugiej połowy XX wieku, czujemy jeszcze głębiej potrzebę tego zwycięstwa i jesteśmy zdecydowani do niego dążyć i na rzecz jego pracować ze wszystkich sił” (Kard. K. Wojtyła, 1972 r.). Oddając cześć św. Stanisławowi, biskupowi jesteśmy zachęceni, aby go naśladować w jego postawie wiary; dlatego prosimy Boga, „abyśmy za jego wstawieniem aż do śmierci trwali w nienaruszonej wierze” (kolekta). Bóg umacnia i „pomnaża łaskę” we wszystkich, którzy uczestniczą w eucharystycznej Uczcie, którzy oddają cześć świętemu biskupowi Stanisławowi; przez Chrystusa Bóg umożliwia zachowanie „nienaruszonego” daru wiary (modlitwa po Komunii). Wiara jednakże powinna być potwierdzona czynami i życiem chrześcijanina; św. Paweł poucza, że trzeba aby trwała w nas wiara, nadzieja i miłość, „z nich zaś największa jest miłość” (1 Kor 13, 13). W modlitwie nad darami prosimy, aby udział we Mszy świętej zapalił w nas ogień Bożej miłości; miłość Boga – poucza modlitwa po Komunii – zobowiązuje nas do tego, abyśmy „szli drogą zbawienia, którą wskazywał” święty biskup Stanisław, o którym antyfona na wejście mówi: „rozważałem Twoje przykazania, które umiłowalem” (Ps 119, 47). Teksty modlitw formularza mszalnego o św. Stanisławie wskazują na nadzieję życia wiecznego obiecaną „wytrwałym” (modlitwa nad darami); oglądanie blasku Bożego majestatu „w niebieskiej ojczyźnie” (modlitwa nad ludem); wejście – będąc wiernym aż do śmierci, jak święty Biskup-Męczennik – „do radości swojego Pana Jezusa Chrystusa” (prefacja).

Liturgię słowa przewidzianą na uroczystość św. Stanisława stanowi najpierw czytanie z Dziejów Apostolskich (20, 17–18a.28–32.36) przypominające, że Duch Święty ustanowił biskupów, aby kierowali Kościołem Bożym. Biskupi, jak Dobry Pasterz Jezus Chrystus są pasterzami powierzonej im owczarni, „znają swoje owce i ży-

cie swoje oddają za owce” (Ewangelia, J 10, 11–16). Psalm responso-ryjny zachęca do modlitewnej refleksji nad prawdą, iż jesteśmy „ludem Pana i Jego owcami” (refren); „jesteśmy Jego własnością, Jego ludem, owcami Jego pastwiska” (Ps 100, 3). Mamy „liturgiczne” zapewnienie, iż Pan Bóg „potężną prawicą” broni swego ludu, Kościoła (modlitwa nad ludem). „Święty Stanisław głosił odważnie posłannictwo prawdy, wskazywał na wielką godność człowieka, która posiada taką wartość, że godzi się położyć życie za swego brata. Stał się przez to symbolem wykonywania Chrystusowego prawa i służby biskupiej w duchu miłości” (B. Przybyszewski).

Św. Stanisław, Biskup i Męczennik swoją postawą życiową uczy nas, że nic nie powinno nas odłączyć od miłości Chrystusa: ani utrapienie, ucisk, prześladowanie, głód, nagość, niebezpieczeństwo czy miecz (drugie czytanie: Rz 8, 31b–39). Nie zapominamy o tym, ponieważ „czasy, w których żyjemy, niosą z sobą szczególną próbę wiary. W parze z nią idzie też próba moralności, próba ludzkich charakterów. Jesteśmy wszyscy świadkami tej próby i jej uczestnikami. Mamy głębokie poczucie, że zagrożenie wiary w duszach ludzkich jest naruszeniem fundamentu, na którym wspiera się życie duchowe człowieka współczesnego, nie mniej jak dawnych pokoleń. (...) chcemy podejmować nadal próbę wiary wedle wymagań naszych czasów, tak jak podejmował ją przed dziewięcioma wiekami, biskup Stanisław. W nim też słusznie widzieliśmy Patrona tej najwyższej próby” (kard. K. Wojtyła – 1972 r.).

Uroczystość św. Stanisława, Biskupa i Męczennika ma swój bardzo bogaty formularz także w Liturgii Godzin. Do przedstawionej powyżej analizy formularza mszalnego warto dodać dwa tematy zaakcentowane w Godzinie czytań i w trzech hymnach. Papież Pius XII w Liście apostołskim (II czytanie) zwraca się do czcicieli św. Stanisława: „Z Wami jest Chrystus i Jego moc zwycięska, a zatem bez lęku i śmiało trwajcie w boju dla Pana. Niech wasza wiara będzie jak skała, której nic skruszyć nie zdoła; niech waszej miłości nie przyćmi żadna ludzka niegodziwość, a wasza nadzieja niech jaśnieje nawet i wtedy, gdy wszystko wokoło zdaje się walić i upadać. Niech ona Was wspiera i da Wam patrzeć w przyszłość z niezachwianą ufnością. Czegóż macie się lękać?”

Charakterystycznym tematem w Liturgii godzin, a przede wszystkim w hymnach jest patriotyzm; odwołanie się do roli św. Stanisława w życiu naszego Narodu i stosunku Polaków do Biskupa-Męczennika. Daje się to zauważyć choćby w takich wyrażeniach hymnów jak np.

(...) Szlachetnym synem wstawiona;
Przeto, szczęśliwy Krakowie,
Świętego ciała strażniku... (I Nieszpory. Hymn)

Niech cała Polska wysławia
Pieśnią wesela i chwały
Pasterza, który swe życie
Oddał dla dobra owieczek.

 Za sprawiedliwość dla wszystkich,
 Wolność Kościoła Bożego
 I godność ludzi krzywdzonych
 Umarł pod mieczem monarchy.

Lecz odtąd z łaski Chrystusa
Stał się znamieniem jedności
I opiekunem Ojczyzny,
Którą przed wrogiem osłania. (Godzina czytań. Hymn)

 Wesel się, Ojczyzno, w dniu wielkiego święta,
 (...)

 Pasterz sprawiedliwy oddał swoje życie,
 Gdy chleba i wina składał święte dary
 Własną krew mieszając z krwią Bożego Syna,
 By stać się na zawsze ojcem swego ludu.

 Wesel się, Krakowie, ozdobiony męką
 Twojego biskupa, którą podjął mężnie
 Idąc śladem Mistrza i jak On zabity,
 Powrócił do Niego w blasku wiecznej Paschy.
 Wysławiajmy Boga...

 w świętym Stanisławie, który zło zwyciężył
 I jedność przywrócił swemu narodowi. Amen.
 (Jutrznia. Hymn)

Ojciec święty Pius XII na początku swego Listu apostołskiego w 700-lecie kanonizacji św. Stanisława, podkreśla znaczenie Biskupa i Męczennika dla naszej Ojczyzny: „Wiele przesławnych czynów opromienia swoim blaskiem dzieje Polski, a jednak w pamięci pokoleń na zawsze pozostanie imię świętego Stanisława, sławnego orędownika waszej Ojczyzny. Jest on chlubą i ozdobą Kościoła w Polsce, bo chwałą męczeństwa uświęcił początki chrześcijaństwa w waszym kraju. Potrzeba Wam było takiego pasterza, oddającego swoje życie za owce w obronie wiary i obyczajów chrześcijańskich, by jego krew użyźniła zasiane wśród Was ziarno Ewangelii” (Godzina czytań. II czytanie).

Zwyczaje

W miarę rozpowszechniania się kultu św. Stanisława, Biskupa i Męczennika powstał ożywiony ruch pielgrzymi do jego grobu-relikwi złożonych w katedrze na Wawelu. Najbardziej znane były po-

kutne pielgrzymki królów polskich przed koronacją z Wawelu na Skalkę. Następcy króla Bolesława Śmiałego pragnęli w ten sposób przeproszać świętego Biskupa i Męczennika za zbrodniczy czyn ich poprzednika. Podobnie jak 23 kwietnia każdego roku Gniezno uczestniczy w wielkiej manifestacji religijnej u grobu św. Wojciecha, tak dnia 8 maja co roku mają miejsce liturgiczne uroczystości przy grobie św. Stanisława Biskupa w Krakowie. W niedzielę w oktawie uroczystości św. Stanisława odbywa się uroczysta procesja z Wawelu na Skalkę, z udziałem księdza Prymasa, Kardynałów, Arcybiskupów i Biskupów polskich, jak i duchowieństwa, zakonów oraz zawsze bardzo licznej rzeszy wiernych. W latach powojennych te procesje nabrały szczególnego charakteru i znaczenia głównie ze względu na usiłowania rządzących zniszczenia Kościoła, jedyne obrońcy ładu moralnego i ludzkiej godności. Oszczercze oskarżenia biskupów i kapłanów, uwięzienie prymasa S. Wyszyńskiego – to wydarzenia, które narzucały analogie z wypadkami, jakie miały miejsce w 1079 r.

Przeżywając co roku w liturgii uroczystość św. Stanisława, Biskupa i Męczennika, trzeba nam dostrzegać żywotność postaci św. Stanisława, patrona Polaków i wciąż na nowo odczytywać to, co stanowiło i nadal stanowi zapis wiary, nadziei i miłości, związany z datą 1079 roku, nadający właściwy i pełny wymiar życiu człowieka i społeczeństwa. „Jest to zapis męstwa i odwagi wyznania prawdy, która stanowi o szlachectwie ludzkiego ducha. Jest to zapis troski o zbawienie, o dobro duchowe i doczesne bliźnich, rodaków i wszystkich, którym służyć należy z nieustającą wytrwałością. Jest to zarazem zapis wolności, która wyraża się w tej właśnie służbie i oddaniu z miłości. Jest to owa przedziwna tradycja zjednoczenia i jedności, do której – jak świadczy historia – przyczynił się w dziejach Narodu Polskiego św. Stanisław, Jego śmierć, Jego kult, w szczególności Jego kanonizacja. Kościół w Polsce co roku odczytuje ten zapis. Co roku powraca do tej wielkiej stanisławowskiej tradycji, która stała się szczególnym dziedzictwem polskiego ducha” (kard. K. Wojtyła – 1972 r.).

Kraków

Ks. JAN JÓZEF JANICKI